

VALGUSE KAJA

Eesti Pimedate Liidu infoleht

KEVAD 2019

VALGUSE KAJA

KEVAD 2019

Toimetuse kolleegium:
Jakob Rosin, Mirja Rääp,
Kaili Mikk, Doris Peucker,
Kerli Tennosaar.

Toimetanud: Kerli Tennosaar, EPL

Esikaane pilt: Pixabay.com

Väljaandja:

MTÜ Eesti Pimedate Liit

Raua 1, 10124 Tallinn

Kontakt: Kerli Tennosaar

kerli@pimedateliit.ee

Tel 5380 8576

SISUKORD

Eessõna: Tervisi Amazonasest!

Jakob – uus pilt!.....4

Uus juhatus: ülevaade:

Kerli Tennosaar.....6

Puude tuvastamisest:

Priit Kasepalu.....9

Puudeotsuse vaidlustamisest:

Kristi Rekand.....12

Adamson-Ericu muuseumist:

Liisi Selg.....13

Punktkirjas noodiaabitsast:

Kadri Kutsar.....15

Nägemispuude põhjustest:

Mikk Pauklin.....16

Eesti Pimedate Spordiliit:

Raul Aume.....18

Eesti Pimekurtide Tugiliit 25:

Priit Kasepalu.....20

Huawei äpp:

Gerda Suumann.....21

Vabatahtlikest Haapsalu lugejatest:

Kerli Tennosaar.....23

Lauamängust ALU:

Karl Koost.....28

Emadepäeva luuletus :

Doris Peucker.....30

Tervisi Amazonasest!

See peaks ehk olema minu kui Eesti Pimedate Liidu uue juhatuse esimehe paatoslik visioonidest pakatav kõne. Aga tuli välja veidi teisiti. Kirjutan seda teksti küll kevadisest Tallinnast, kuid mõtetes viibin siiski keset Peruu vihmametsa. Sai sealt kaugelt eelmisel sügisel Eesti elule korra erapooletu mõttepilg heidetud.

Jalutad mööda džunglilinna tänavaid. Astud üle, ei, koperdad otsa kõnniteel lamavale koerale. Hüppad üle eelmisel õhtul slummiturust järele jäänud ja ligi 40-kraadises päevakuumuses uut elu elama hakanud kalaraipehunniku. Põikad kõrvale meeletu hooga selja tagant sinu poole kihutava rikša eest. Kõnniteel olevate mummukivide ja häält tegevate valgusfoorideni on siin veel pikk maa minna...

Vähe sellest – kohalik buss tuleb ise liiklusräst üles leida ja käeviipega kinni pidada; pärast tuleb õiges kohas juhile märku anda ja hoo pealt maha hüpata. Ei mingit peatuste teavitust, liinumbreid, kaldteid ega kontrastses kirjas ekraane.

Tean, et kõrvutan kahte eri maailma.

Seal saadakse hakkama ka ilma äpilaviini, kiire interneti või südamekujulise vahukooremütsiga jääkohvita. Võtad vöölt matšeete, lööd mõne jämeda oksa puu otsast alla, pühid skorpionid-sipelgad maha ja ongi valge kepp valmis. Mu jutu mõte on, et saab ka nii. Ja sealt vaadates on meil asjad väga hästi.

Eesti Pimedate Liit saab kirju nii avaliku sektori kui ka erasektori organisatsioonidelt, kes otsivad võimalusi nägemispuudega inimeste elu paremaks teha. Kas muutes mõnd seadust või paigaldades mõnes uues hoones valge kepiga järgitava juhttee. Aina enam saame tõdeda, et meid võetakse kuulda. Olgu see kohvikule tehtud märkus, et nad oma päevapakkumisi fotona ei jagaks või riiklikult tähtsa määruse ligipääsetavuse osa parandusettepanekute aktsepteerimine.

Tööd jätkub ja seda tuleb aina juurde. Eesti Pimedate Liidu juhatuse liikmed, töötajad ning liikmesorganisatsioonid teevad iga päev tööd, et elu ja seda määravad reeglid aina paremuse poole liiguks. Aitäh, sõbrad. Laseme sama hooga, või veelgi parem, suurema hooga edasi!

Eesti Pimedate Liidul on uus juhatus: kes nad on?

Kerli Tennosaar, EPLi assistent

Liikmesühingud valisid 21. märtsil 2019 peetud üldkoosolekul liidule uue 7-liikmelise juhatuse. Üldkoosoleku järel valis uus juhatus üksmeelselt Eesti Pimedate Liidu juhatuse esimeheks Jakob Rosina. Niisama üksmeelselt otsustati, et juhatuse aseesimehena jätkab Priit Kasepalu ning auesimeheks valiti Ago Kivilo. Aga kes nad on ja mida nad loodavad ära teha?

Jakob Rosin on 23aastane ajakirjanik. Ta on ka Euroopa Puuetega Inimeste Organisatsiooni ja Eesti Puuetega Inimeste Koja juhatuse liige. Jakob on liitu aidanud IT-küsimustes. Ta on käivitanud nt EPLi Facebooki-lehe. See on oluline infoallikas nii nägemispuudega inimestele kui ka laiemale Eesti avalikkusele. Jakob töötab Geenius Meedia reporterina ning Raadio2 saatejuhina Eesti Rahvusringhäälingus. Nii

saab ta tuua ka nägemispuudega inimeste kogukonna olulisi teemasid laiemal avalikkuse ette. Jakob on hea suhtleja. Tal on lai suhtlusvõrgustik nii Eestis kui ka välismaal. Aktiivne suhtlusring ja teadmised modernsest tehnoloogiast aitavad tal tuua nüüdislahendusi ka Eesti nägemispuudega inimesteni. Näiteks on ta koolitustel tutvustanud nägemispuudega inimestele nutitelefonivõimalusi. Samuti on ta pikka aega tegelema ligipääsetavuse teemadega.

Priit Kasepalu on EPLi aseesimees ja Eesti Pimedate Raamatukogu teabejuht. Priit esindab EPLi suhtlemisel ministriumide ja ametitega, infolevitamisel ning ühiskonnas mainekujundamisel. Ta on nägemispuudega inimeste kogukonnaga seotud alates 1974. aastast. Alates 2015. aastast on Priit olnud EPLi juhatuse aseesimees. Priidu täpsus ja süvenemisvõime on imetlusväärset ja tagavad tihtilugu edu.

Ago Kivilo on EPLi juhtinud ajavahemikus 1998 kuni märts 2019. Nägemispuudega inimeste valdkonnas on ta töötanud kogu elu. Ago vahetu suhtlus liikmesühingutega on meie töös tähtis. Ta on ühingute muredega kursis ning püüab võimalusel aidata. Ago on tohutu kogemustepagas ja suur hulk kontakte. Ta on viimastel aastatel tegelema palju EPL-ile kuuluvate kinnistutega: Laki 7 ning Ranniku (endine Jursu) puhkekeskus. Ta on suhelnud üürnikega ja lahendanud jooksvaid probleeme, et tagada liidu hea majanduslik toimetulek. Liidu head majandustulemused võimaldavad panustada ja suunata rohkem ressursse nägemispuudega inimeste huvikaitsesse. Ago soovib seda tööd jõudumööda jätkata.

Monica Lõvi on Tartu Emajõe Kooli õpetaja ning EPLi esindaja

välisküsimustes. Monica on pädev nägemispuudega inimeste rehabilitatsiooni ja haridusega seotud valdkondades. Monica on seni tegelema tõhusalt EPLi välissuhetega. Alates aastast 2004 on ta EPLi esindanud Euroopa Pimedate Liidu Euroopa Liidu teemalises komisjonis ning ta on valmis seda tööd jätkama.

Tiina Tamm on Lõuna-Eesti Pimedate Ühingu esimees alates 2014. ning EPLi juhatuse liige alates 2015. aastast. Ühingu esimehena on ta kursis pimedate ja vaegnägevate inimeste elu ja probleemidega, aga ka mittetulundusühingu igapäevatoos ette tulevate väljakutsetega. Tiina on avara silmaringiga naine, kes avaldab arvamust ja mõtleb alati kaasa.

Maimu Guzikova on Ida-Eesti Pimedate Ühingu esimehena töötanud alates aastast 2003. EPLi juhatuse liige on ta olnud aastast 2002. Maimu tähtis roll seisneb selles, et ta edastab EPList saadud infot kohalikule tasandile. Ühingu liikmed on vene emakeelega vanemad inimesed, kel on väga raske muude kanalite kaudu infot kätte saada. Maimu on aktiivne ja rõõmsameelne naine.

Silver Pulk on Pärnu Pimedate Ühingu esimees. Ta soovib panustada nägemispuudega inimeste ligipääsetavusse ja võrdsete võimaluste tagamisse. Juhtkoerakasutajana püüab ta avalikkusele tutvustada ka abikoera olulisust. Samuti tahab ta kaasa lüüa digiligipääsetavuse valdkonnas.

Otsuste tegemiseks on vaja täpseid andmeid

Priit Kasepalu, EPLi aseesimees

Kui taotlete töövõime hindamist või puude tuvastamist, on vaja kuni kuus kuud varem külastada oma perearsti või raviarsti. Soovitame vastuvõtul teavitada arsti, et lähete töövõimet hindama või puuet tuvastama, ning kirjeldage oma

tervise seisundist tulenevaid takistusi. Paluge arstil sisestada külastuse tulemus tervise infosüsteemi ja veenduda, et infosüsteemis sisalduvad kõik tervise seisundit kinnitavad diagnoosid koos kirjeldustega.

Miks niisugune soovitus? Eesti

Pimedate Liidu, Sotsiaalministeeriumi, Sotsiaalkindlustusameti, Eesti Töötukassa, Eesti Puuetega Inimeste Koja, Eesti Pimekurtide Tugiliidu ning Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuameti esindajad analüüsisid 11. aprillil 2019, millest tulenevad probleemid nägemislangusega inimeste puude tuvastamisel.

Eesti Pimedate Liidu korraldatud ümarlaval tõdeti ühiselt, et nende inimeste töövõime hindamise ja puude tuvastamise otsuste tegemist on muu hulgas raskendanud tervise infosüsteemis nägemise hindamist võimaldavate andmete puudumine või ei ole niisugused andmed olnud ekspertarstidele arusaadavalt esitatud. Silmaarstidele lisapäringute tegemine on pikendanud töövõime hindamise ja puude tuvastamise otsuste ning sellega kaasnevalt töövõimetoetuse ja puudetoetuse määramise otsuste saamise ooteaega. Andmete puudumine või ebapiisavus on mõjutanud ka ekspertiisiotsuste täpsust ja õigsust.

Töövõimele hinnangu andmiseks ja puude tuvastamiseks kasutavad ekspertarstid tervise infosüsteemis olevaid andmeid: viie viimase aasta diagnoosid ja epikriisid; retseptikeskuse andmetel kahel viimasel aastal välja kirjutatud retseptiravimid ja meditsiiniseadmed ning kahe viimase aasta haiguslehtede andmed.

Nägemise hindamise kriteeriumid, mida soovitatakse ekspertarstidel hinnata või mille kohta vajadusel silmaarstidelt lisaandmeid küsida, on nägemisteravus, vaateväli, kontrastitundlikkus, kohanemine eri valgustustingimustega, binokulaarne ja stereonägemine ning kahe silma koosnägemine. Et ekspertarstid võtavad arvesse nägemisfunktsiooni koos seda kompenseerivate prillide või kontaktläätsede ning

kohanemisstrateegiatega, on oluline, et infosüsteemi oleksid kantud ka kompenseeritud nägemisfunktsiooni näidud. Kohanemisstrateegiate hulka kuulub näiteks see, et vaatevälja kahjustusega inimene on õppinud oma pead keerama nii, et tal tekiks kahjustamata osaga nägemine.

Eesti Pimedate Liit palus Eesti Oftalmoloogide Seltsile saadetud kirjas, et silmaarstid jälgiksid, kas tervise infosüsteemis on taotlemiseelsele vastuvõtule tulnute kõik nägemise hindamist võimaldavad andmed olemas ja kui andmed puuduvad, need sisestada.

Oma terviseandmetega saab tutvuda patsiendiportaalis www.digilugu.ee.

Loodame väga, et meie ühine tegevus aitab nägemislangusega inimestele töövõime hindamise ja puude tuvastamise otsuseid ladusamalt teha ning vähendab neis ebatäpsusi.

Nõustaja abiga saab töövõime hindamise ja puude tuvastamise otsust vaidlustada

Kristi Rekand, Eesti Puuetega Inimeste Koja nõustaja töövõime hindamise ja puude tuvastamise valdkonnas

EPIKoda pakub nõustamisteenust inimestele, kellel on tekkinud küsimused seoses töövõime hindamisega ja puude raskusastme tuvastamisega ning vastavate rahaliste toetuste taotlemisega.

Minu poole pöördumise peamine põhjus on soov esitada vaie. Vaiet tahetakse esitada eelkõige juhul, kui töövõime vähenemist ei ole tuvastatud või on tuvastatud osaline töövõime, kuid inimese enda hinnangul on tema töövõime puuduv. Vaidlustatakse ka puude raskusastet tuvastavat otsust.

Vaide koostamise alus on inimese subjektiivne arvamus, et otsus ei ole õiglane ehk see ei vasta tema tegelikule tervises seisundile ning abivajaduse ulatusele. Inimese hinnangul piirab ebaõige otsus tema õigust kohasele hindamisele ning näidustatud ja vajalikule toetusele/abile. Individuaalnõustamise käigus analüüsime koos alusdokumente (sh töövõime hindamise ja puude raskusastme tuvastamise aluseks olevat eksperthinnangut), tervise infosüsteemis (www.digilugu.ee) olevat teavet ning faktilisi asjaolusid (kuidas ja millal terviseprobleemid avalduvad ning milles seisnevad, kui suur on kõrvalabi vajadus, milline on tegelik toimetulek, haiguse kulg ja prognoos,

kas tervises seisund on võrreldes eelmise hindamise perioodiga paranenud, halvenenud või püsib stabiilsena jms).

Teabe analüüsimine on oluline, kuna vaites tuleb selgitada, miks vaites esitaja leiab, et otsus ei vasta tema tegelikule olukorrale ehk miks otsus ei ole õige; millega vaites esitaja otsuses nõus ei ole ning mis on jäetud vaites esitaja hinnangul otsuse koostamisel arvestamata, millised tõendid on jäetud kogumata; millist otsust inimene soovib saada jms. Vaie ei pea sisaldama õiguslikke aluseid ja viiteid. Piisab ka lihtsalt ja arusaadavalt eluliste asjaolude selgitamisest. Kindlasti peab vaites kajastuma teave selle kohta, kellele vaie esitatakse (Eesti Töötukassa / Sotsiaalkindlustusamet, võimalusel ka postiaadress ja sidevahendid); andmed vaites esitaja kohta (nimi, postiaadress ja sidevahendid); vaidlustatava otsuse sisu (võimalusel otsuse kuupäev ja number); vaites esitaja kinnitus selle kohta, et vaites esitavas asjas ei ole jõustunud kohtuotsust ega toimu kohtumenetlust. Vaites saab oma argumentide kinnitamiseks lisada tõendeid (terviseuuringu tulemus vms). Vaie tuleb allkirjastada kas digitaalselt või oma käega paber kandjal. Vaie tuleb esitada adressaadile 30 päeva jooksul arvates päevast, millal inimene otsusest teada sai.

Seadus võimaldab vaide esitamise tähtaega ka ennistada. Ehk vaie loetakse tähtaegselt esitatuks juhul, kui tähtaja ületamiseks oli mõjuv põhjus, nt haigestumine, ootamatu perekondlik traagiline sündmus vms. Mõjuva põhjuse esinemist enamasti tõendama ei pea, piisab inimese selgitusest ja taotlusest.

Vaide esitamine on võimalus enda õiguste eest seista, et saavutada õiglase otsus. Kui otsust ei muudeta ehk vaie jäetakse rahuldamata, võimaldab vaidemenetlus inimesel veenduda, et kõiki asjaolusid on otsuse koostamisel arvestatud, millega kaasneb teatav õigusrahu. Kui tekib veendumus, et nii algses otsuses kui ka vaideotsuses toodud selgitused on arusaamatud ja põhjendamatud ning tegelikke asjaolusid pole jätkuvalt arvestatud, siis on alust kaaluda kohtusse pöördumist. Nõustamisteenuse raames on tekkinud ka teatav kohtupraktika. Siiski tuleb olukorda objektiivselt hinnata ning kaaluda, ega kohtumenetlusega ei kaasne inimesele ülemäärast stressi.

Kokkuvõttes võib öelda, et inimeste teadlikkus vaide esitamise võimalusest on paranenud ja nad julgevad vaied esitada. Järjest enam tunnetatakse, et ainult inimene ise saab enda õiguste eest seista.

Tasuta nõustamisele saab pöörduda tööealine inimene (ja tema seaduslik esindaja): kes kavatseb taotleda töövõime hindamist ja/või puude raskusastme hindamist; kelle töövõime ja/või puude raskusaste on hinnatud, kuid kes ei ole rahul hindamise tulemustega ja vajab abi otsuste sisu selgitamisel; kes vajab abi ja nõustamist kaebeõiguse teostamisel seoses töövõime hindamise ja/või puude raskusastme hindamise otsusega.

Nõustamine toimub kontaktkohtumise, e-posti ja telefoni teel. EPIKoda asub Tallinnas Toompuiestee 10 ning on avatud tööpäeviti kl 9–17. Nõustamisele on vajalik eelregistreerimine telefonil 671 5909 või meiliaadressil noustaja@epikoda.ee. Loe ka www.epikoda.ee/noustamine.

Miks võiks nägemispuudega inimene Eesti Kunstimuuseumisse tulla?

Liisi Selg, Adamson-Ericu muuseumi projekti „Kunst „nähtavaks!” eestvedaja

„Adamson-Ericu muuseum, Lühike jalg 3, asub Tallinna vanalinnas, peaaegu Niguliste kiriku kõrval. Muuseum on nii Raekoja platsilt kui ka Vabaduse väljakult tulles paari minuti tee kaugusel.“ Nii algab kirjeldus Eesti

Kunstimuuseumi veebilehel väikese filiaali kohta rubriigis „Kuidas muuseumisse tulla“. Miks siis võiks nägemispuudega inimene muuseumisse tulla?

Eesti muuseumimaastikul on

ligipääsetavuse teemaga tõsisemalt tegeletud viimasel kümnel aastal. Eesti Kunstimuuseumil on rikkalikud kogud ja mitmekesine näituseprogramm viies hoones Tallinnas: Kadriorus paiknevad Kumu kunstimuuseum, Kadrioru kunstimuuseum ja Mikkeli muuseum ning vanalinnas Niguliste muuseum ja Adamson-Ericu muuseum. Meil on soov kogu seda visuaalset vara vahendada kõigile inimestele. Sellest soovist ajendatuna on sündinud mitu projekti Eesti Kunstimuuseumi eri majades. Neid kõiki seob omavahel programm üldpealkirjaga „Muuseum puudutab”.

Kunstimuuseumi viimane ja värskeim ettevõtmine oli Adamson-Ericu muuseumi projekt „Kunst „nähtavaks!””. See projekt pälvis 25. jaanuaril 2019 muuseumide auhinnagalal nn muuseumirottide jagamisel kultuuriministeeriumilt prestiižse auhinna „Muuseumihariduse edendaja 2018”. Samuti sai projekt 2018. aastal Eesti Pimedate Liidult aasta teo tunnustuse.

Projekt algatati Adamson-Ericu muuseumis selleks, et tutvustada kunstnik Adamson-Ericu (kes elas aastail 1902–1968) loomepärandit ka nägemispuudega inimestele. Muuseumi püsinäituse kahes saalis eksponeeritud teosed on vormilt ja teostuselt mitmekesised. Neid on kohati raske tabada ka nägijail. Adamson-Eric armastas katsetamist ja arengut. Ta otsis alati uusi lahendusi ega vandnud alla elusaatuse vingerpussidele ning keerulistele poliitilistele oludele. Muuseumile oli paras proovikivi, kuidas kunstniku kujundi- ja värvimängulisi teoseid kirjeldada. Alates 2017. aasta lõpust saab veebilehel (<https://adamson-eric.ekm.ee/erivajadustega-kulastajatele/>) kuulata viit kirjeldustõlget Adamson-Ericu kunstiteoste kohta, mis on loodud ajavahemikus 1924–1968. Kindlasti annab rikkalikuma elamuse

Adamson-Ericu muuseumi külastamine. Siin saab kohapeal katsuda teoste reljeefseid jooniseid ning kuulata teoste audiokirjeldusi. Samuti saab katsuda 22 puitvineerist välja saetud figuuri. Need on kunstniku fantaasiaolendid, mis algelt lebavad vaikselt mustriks Adamson-Ericu disainitud intarsiatehnikas lauaplaadil.

Auhinnatud projekt on kaasa toonud rõõmustavat tähelepanu ja tekitanud kaasamõtlejaid muuseumiringkonnas.

Praegu pakub Eesti Kunstimuuseum kahes majas, Kadrioru kunstimuuseumis ja Adamson-Ericu muuseumis, võimalust kuulata kunstiteoste kirjeldustõlkeid ning kombata taktiliseid materjale. Samuti on ära kirjeldatud ruumid ja majades liikumine ning lisatud taktilised ruumiplaanid. Kadrioru ja Kumu kunstimuuseumis on olemas käega katsutav hoone makett ning liikumist hõlbustavad ruumiplaanid. Pöialt tasub sel aastal hoida Niguliste muuseumile. Selle ainulaadsele teosele „Surmatants” on hakatud nägemispuudega külastajatele ligipääsetavust looma. Erivajadusega külastajad pääsevad Eesti Kunstimuuseumisse tasuta. Saab tellida ka nägemispuudega õpilaste muuseumitunde, milles saab fondi „Aitan lapsi” toel osaleda tasuta.

Eesti Kunstimuuseumi ligipääsetavusega on tegelenud Jane Meresmaa-Roos, Piret Lindpere, Tiina Mall Kreem, Külli Kaus, Liisi Selg jt. Meie head koostööpartnerid on olnud Eesti Pimedate Liit, MTÜ Kakora, Eesti Pimedate Raamatukogu jt. Suurt osa meie projektidest on rahastanud Hasartmängumaksu Nõukogu. Õpilaste muuseumisse toomist on toetanud lahkend annetajad ning heategevusfond „Aitan lapsi”. Suur tänu kõigile ja soovin meie külastajatele rikkastavaid muuseumielamusi!

Punktkirjas noodiõpetus – kellele ja milleks?

Kadri Kutsar, Tartu Emajõe Kooli muusikaõpetaja

Ma töotan muusikaõpetajana nägemispuudega laste koolis, Tartu Emajõe Koolis. Nende laste oskused, võimed, soovid ja eesmärgid muusikas on väga erinevad. Muusikaõpetuse sisu näeb välja nagu igas teiseski koolis, ainult et õpetajatöös on oluline rõhk õppematerjali kohandamisel. Seejuures lähtun õpilasest, sest klassid on väikesed ning õpetajal on võimalik lastele individuaalselt läheneda.

Olen pimedate õpilastega töötanud alates aastast 2003. Senini pole muusikaline materjal noodikirjana nägemispuudega õpilasele kättesaadav. Meil on soov süsteemi muuta. Muusika õppimiseks on nägemispuudega lastel eri meetodid. Seda saab õppida

kuulmise teel, mis tugineb mälule ja musikaalsusele. Samuti saab kasutada tänapäevaseid tehnilisi võimalusi ja salvestisi. Aga igal juhul on muusika õppimiseks tarvis noodikirjaoskust. Koos klaveriõpetaja Tiiu Ernitsaga oleme koostamas punktkirjas noodiaabitsa. See peaks olema mõistetav nii pimedale noodilugejale kui ka nägijale õpetajale. Soovime, et raamat oleks kasutatav lisamaterjalina mistahes koolis või kodus, koos juhendajaga või iseseisvalt.

Probleemi tõi esile 2015. aastal Tartu Emajõe Kooli ja Tartu II Muusikakooli poolt läbi viidud üle-eestiline uurimus. Selle käigus küsitleti nii pimedaid praegusi kui endisi muusikaõpilasi, samuti nende

õpetajaid. Küsitluse põhjal selgus, et muusikalist kirjaoskust hinnatakse väga vajalikuks, kuid probleemiks on Braille' noodikirja mittevaldamine, sest puudus on emakeelsest õppematerjalist. Selgus, et nägemispuudega õpilased omandavad õppekava valdavalt suuliselt, õpe toimub kuulmise järgi, sagedamini diktofoniga salvestades, pillimängu õpitakse tihti õpetaja käe abiga. Kirjeldatud õppimismeetod on aeganõudev, takistab nägijatega sammu pidamast ja pingestab õppekavas nõutu omandamist. Puudub võimalus iseseisvalt noodikirja lugeda. Küsitluses nimetati õppurite seas n-õ kõrva järgi õppimise meetodit primitiivseks (kuigi õpetajad on selle meetodiga suuresti leppinud). Tõepoolest, pimedal väikesel lapsel puudub senini võimalus kodus iseseisvalt muusikatunni ülesandeid lahendada, palasid noodikirja järgi omandada ning kuuldut üles märkida nagu nägijad õpilased teevad. Küsitluse tulemused on avaldatud ajakirjas Problems in Music Pedagogy.

Eestis tuntakse suurt puudust nägemispuudega inimestele mõeldud punktkirjas emakeelsest noodiõpetuse materjalist nii paber kandjal kui elektroonilisel kujul. Terav vajadus selle järele on eelkõige õppimise algetapis, et õppida lugema noodikirja. Samuti on puudu pimedatele mõeldud instrumendi-, solfedžo-, harmoonia- ja muusikaloo õpikutest, ka abimaterjalidest õpetajale.

Täna Eero Kiipit, kes algatas projekti „Valguse jalajäljed“. See kutsus kevadel 2018 kokku üle Eesti inimesed Muuksi linnamäele. Esinesid tunnustatud koorid ja koorijuhid, nt Pärt Uusberg. See aktsioon andis omakorda tõuke, et punktkirjas noodiabits peaks eelkõige sisaldama Eesti muusikat rahvalaulust tänapäevaste autoriteni. Samuti täna abi eest pimedat muusikut Vello Varti.

Kaasava õppe kontseptsiooni rakendamisel Eestis on kindlasti vajalik, et iga muusikaõpetaja oleks valmis oma klassis õpetama ka nägemispuudega last. Pimedate inimeste jaoks pole praegu Eestis muusikalist õppematerjali, mis sisaldaks punktkirjas noodisüsteemi koos noodinäidete ja harjutusvaraga. Seni on tänu sidemetele välisriikidega soetatud koolidel nüüdisaegseid inglisisoome-, saksakeelseid materjale selle kohta, kuidas noodikirja õigekirja reegleid rakendada, kuid see materjal ei sisalda harjutusvara. Eesti keeles saab tutvuda punktkirjanootidega „Punktkirja käsiraamatus“, mis on leitav Tartu Emajõe Kooli veebilehelt.

Pimedal õpilasel väheneb võimalus muusikat kõrgkoolis õppida, kui tal pole muusikalist kirjaoskust. Kuigi väga tublid noored on end ka sellest takistusest läbi murdnud. Rahvusvahelistest uurimustest ilmneb, et pimedate laste seas on palju muusikaliselt andekaid lapsi. Noodikiri on mälu tehniline abivahend ja see on diskrimineerimine, kui õppijal puudub võimalus omada eestikeelset õpimaterjali.

Internetist on võimalik leida materjale punktkirja omandamiseks. Kuid need on paraku võõrkeelsed ja sageli väga mahukad ja detailsed, nt Põhja-Ameerikas koostatud noodiõppimise käsitus hõlmab 347 lehekülge. Iga laps peab saama hariduse sõltumata hariduslikust erivajadusest ja kooli asukohast. Teema puudutab väikest osa õpilaskonnast, kuid neilgi on õigus omandada täielik muusikaline kirjaoskus. Ühiskonna suurema sidususe ning parema toimimise huvides on oluline, et igal pillimängust või laulust huvitatud nägemispuudega laps saaks muusikaharidust omandada. See annab neile teistega võrdsed võimalused ja arendab oluliselt nende oskusi, tagades nõnda elus parema iseseisva hakkamasaamise.

Tänapäeval on enamik nägemispuude põhjustest ravitavad

Mikk Pauklin, Eesti Silmaarstide Liidu president

Maailmas oli 2015. aasta seisuga 217 miljonit nägemispuudega inimest. Nägemispuue jaotatakse kergeks (mille korral on nägemisteravus paremini nägevas silmas $0,5 \leq 0,3$) ning mõõdukaks kuni raskeks (mille korral on nägemisteravus paremini nägevas silmas alla $0,3 \leq 0,05$). Samal ajal oli

pimedaid 36 miljonit inimest. Pimesus tähendab, et nägemisteravus paremini nägevas silmas on alla 0,05. Umbes 90% nägemispuudega inimestest elab madala või keskmise sissetulekuga piirkondades.

Kõige sagedasemad pimesuse ja nägemispuude põhjused meie

piirkonnas üle 50 aasta vanustel 2015. aastal on: katarakt, ealine maakuli degeneratsioon, glaukoom, korrigeerimata refraktsioonihäired, diabeetiline retinopaatia, sarvkesta hägusused. Tänapäeval on rohkem kui 80% nägemispuude põhjustest õigeaegse diagnoosimise ning sekkumisega ennetatavad või ravitavad. Maailma Terviseorganisatsioon ja rahvusvahelise nägemispuude ennetamise agentuur löid 1999. aastal ambitsioonika programmi VISION 2020. Programmi eesmärk oli kõrvaldada aastaks 2020 välditavad nägemispuude põhjused, keskendudes esmalt kõige sagedasematele nägemispuude põhjustele. Kahjuks on ka tänapäeval katarakt või korrigeerimata refraktsioonianomaaliad rohkem kui 50% pimesuse ning rohkem kui 75% mõõduka või raske nägemispuude põhjuseks üle 50 aasta vanustel. Nendel põhjustel oli aastal 2010 2,5% kõigist inimestest pimedad või nägemispuudega. Vaatamata kõigile jõupingutustele nende inimeste hulk pigem suureneb. Järgnevalt käsitlem sagedasimaid nägemispuude põhjuseid eraldi.

Katarakti ehk hallkae korral on tegemist silma läätse tuhmumisega. See tekib ealise muutusena kõigil inimestel, aga võib olla kaasa sündinud või tekkida haiguste tõttu ka nooremas eas. Katarakti puhul nägemisteravus langeb ning seda ei saa enam prillidega parandada. Tänapäeval ei osata katarakti teket ennetada. Ainus ravimeetod on hägusaks muutunud silmaläätse eemaldamine operatsiooniga ning asendamine kunstläätsuga. Tegemist on ühe sagedasema operatsiooniga maailmas. Ka Eestis tehakse aastas üle 13 000 taolise operatsiooni. Üldiselt näitab katarakti osakaal nägemispuude põhjusena riigi meditsiinisüsteemi arengu taset. Mida madalama elatustaseme ja üldise arenguga on riik, seda suurem on katarakti osakaal nägemispuude põhjusena.

Korrigeerimata refraktsioonianomaaliad on kõige lihtsamini, kõige turvalisemalt ja odavamalt korrigeeritav nägemislanguse ja pimesuse põhjus. Nende puhul on inimesel vaja silma optika kõrvalekalde tõttu prille, et lähedale või kaugemale näha. Kui täiskasvanutel võimaldavad prillid sageli kohe nägemist parandada, siis lastel on prillid olulised nägemise väljaarenemiseks. Nimelt areneb lapse aju nägemise seisukohast umbes 8. eluaastani. Kui enne seda on lapsel vaja prille, aga ta neid ei kannu, ei õpi aju halvasti nägeva silmaga nägema ning võib tekkida nn laisk silm e ambliüopia, mida ei saa hiljem enam parandada. Seetõttu on oluline leida prille vajavad lapsed võimalikult varajases vanuses. Laste silmade kontroll on ette nähtud kolmeaastaselt ja enne kooli, et leida prille vajavad lapsed õigel ajal üles. Vajadusel tuleb treenida halvemini nägevat silma, kattes ajuti paremini nägeva silma kinni.

Glaukoom e roheline kae on nägemisnärv kahjustus. See on tingitud enamasti pikaajaliselt suurenenud silmasisese rõhust. Haigus jääb sageli inimesele endale esialgu märkamatuks, kuna ei põhjusta kohe kaebusi. Inimene võib ise märgata muutust alles kaugemale arenenud närvikahjustuse korral, kui vaateväli muutub või nägemine täielikult kaob. Seepärast soovitatakse kontrollida silmarõhku 1-2 aasta tagant kõigil üle 40 aasta vanustel. Glaukoomihaigete lähisugulastel on 2-4 korda suurem risk glaukoomi tekkeks. Neil tuleks silmarõhku kontrollida kord aastas. Tõusnud silmarõhu korral on võimalik rõhku langetada. Selleks kasutatakse silmatilku, laserravi või ka operatsioone. Kuigi tekkinud nägemisnärv kahjustus on pöördumatu, on varajase avastamise, regulaarsete kontrollide ja piisava rõhulangetamisega enamasti võimalik nägemisnärv kahjustuse edasiarenemist vältida.

Maakuli degeneratsioon on kõige sagedasem pimesuse põhjus kõrge elatustaseme ning valdavalt valge rassiga asustatud piirkondades. Haigus haarab silmapõhja keskmise osa e kollatähni piirkonda, millega inimene kõige teravamalt näeb. Põhjuseks peetakse geneetilist eelsoodumust. Eristatakse kahte varianti: kuiv ja märg maakuli degeneratsioon. Kuiva maakuli degeneratsiooni korral tekib rakkude kahjustus ja armistumine. Tänapäeval ei ole sellele haigusele ravi, kuid silmapõhjavitamiinidel on haiguse kulgu pidurdav toime. Märja maakuli degeneratsiooni korral, mille puhul tekib kollatähni piirkonna turse, on raviks turset vähendavad silmasisesed süstid. Kuigi maakuli degeneratsiooni peetakse üldiselt ravimatuks haiguseks, siis võimaldavad uued süsteravimid haiguse kulgu pidurdada ja nägemist pikemalt säilitada.

Sarvkesta hägusused. Sarvkest on silma eesmine läbipaistev osa. Sarvkesta hägususte põhjuseks võivad olla silmapõletikud, traumad ja söövitused. Rasked põletikud on laialt levinud troopilistes piirkondades. Sageli ei saa patsiendid seal õigeaegset ravi. Aafrikas on sagedaseks põhjuseks nn jõepimedus e onkotsersiaas. See on verd imevate kärbestest poolt edasiantav parasiit, mis põhjustab nahapõletikke ja ka sarvkesta armistumist ning silmasisesed põletikke. Spetsiifiline ravi on olemas ja seetõttu on uute nakatumiste hulk paljudes regioonides viimasel ajal vähenenud. Paljud silmatraumad on ennetatavad, kui kasutatakse tööle vastavaid silmakaitsevahendeid. Sarvkesta hägususte korral saab hägustunud sarvkesta kihid või kogu sarvkesta asendada doonorsarvkestaga.

Diabeetiline retinopaatia on suhkruhaigusest tingitud silmapõhjade kahjustus. Selle haiguse esinemissagedus

väheneb enamikus piirkondades, aga see suureneb kõrge elatustasemega piirkondades keskmise kehakaalu tõusu ja diabeedi laiemal leviku tõttu. Diabeedi korral kahjustuvad kõik keha veresoone, sealhulgas ka silmapõhja veresoone. Tekivad silmapõhja verevalumid, uudisveresoone ja kollatähni turse. Raskematel juhtudel tekivad uudisveresoontest tingitud silmasisesed verevalumid, ulatusliku armistumise korral ka võrkkesta irdumine. Kõige tähtsam on kahjustust ennetada. Seda saab teha veresuhkrut ja vererõhku kontrollides. Kuna muutused tekivad aegamööda, on oluline, et kõik diabeedihaiged käiks silmaarstikontrollil vähemalt kord aastas ning tekkinud kahjustuste korral tihedamalt. Väheste muutuste korral jälgitakse patsienti sagedamini, suuremate kahjustuste korral tehakse silmapõhja laserravi. Kollatähni turse ning uute veresoonte tekkimise korral on raviks silmasisesed süstid, mis pärsivad veresoonte lekkimist. Ulatuslike kahjustuste puhul võib olla vajalik silmapõhja kirurgia.

Tänu üldisele majandusarengule, spetsialiseerunud programmidele ja silmaarstiabi kättesaadavuse paranemisele on välditavate ning ravitavate nägemispuude põhjuste osakaal langenud. Langus on olnud siiski loodetust väiksem ning toimunud eelkõige arenenud regioonides, kus pimedate ja vaegnägemisega inimeste osakaal on langenud 30 aasta jooksul 50%. Kahjuks on elanikkonna vananemise ja rahvaarvu tõusu tõttu nägemispuudega inimeste hulk absoluutnumbrites viimastel aastatel isegi tõusnud. Meditsiin pole ka tänapäeval kõikvõimas, kuid tänu oftalmoloogia arengule suudame tänapäeval aidata paljude haiguste korral, mis olid veel mõne aasta eest ravimatud.

Millega tegeleb Eesti Pimedate Spordiliit?

Raul Aume, EPSLi juhataja

Eesti Pimedate Spordiliit (EPSL) asutati 1970. aastal Tartus. See on vanim puudepõhine spordiorganisatsioon Eestis. Organisatsiooni eesmärk on pimedaid ja nägemiskahjustusega inimesi spordiürituste ja -võistluste kaudu igakülgset kehaliselt arendada.

Liidu tegevus jaotub laias laastus kaheks. Tippsport moodustab sellest vaid jäämäe tipu. EPSLi tegevuse rõhk on suunatud praegu ujumisele, kergejõustikule ja pimelauatennisele. Võimalusel oleme pakkunud väljundit ka malele ja karatele. Välistatud ei ole ühegi muu spordiala kaasamine, kui sportlasel on tahe ja võimekus esindada ennast ja riiki väarikalt. Rehabilitatsioon spordi kaudu moodustab

meie tegevuse jäämäe jalami.

Me soovime, et nägemispuudega inimesed tuleks endaga hästi toime ning tunneks end oma kehas mugavalt ja turvaliselt. Aktiivne eluhoiak aitab ka haridust omandada ja tööturul läbi lüüa. Endiste sportlaste seas on nt sekretäre, treenereid, õpetajaid, masssööre, ettevõtjaid jm ametite esindajaid.

Praegu on neli täiskasvanud sportlast, kes esindavad meid välisvõistlustel: Heiki Sookruus males, Ališer Hožanijazov ja Robert Lätt pimelauatennisel ning Monika Preem karates.

Praegu toimuvad nägemispuudega noorte treeningud peamiselt

Tartus kergejõustikus, ujumises ja pimelauatennises. Kokku tegelevad regulaarselt spordiga ligikaudu 30 noort. Eestis on üle 18aastaseid nägemiskahjustusega noori 160 ringis. Neist spordiga tegeleb 20%. See on puudepõhistest spordialaliitudest parim tulemus. Noortetöö toimub põhiliselt Tartu Emajõe Koolis Kristo Ringase eestvedamisel. Kavas

on kindlasti tihendada koostööd Tallinna Heleni Kooliga.

Organisatsiooni eesmärk on osaleda järjest rohkematel rahvusvahelistel võistlustel. Samuti soovime saavutada niisama häid tulemusi, kui tehti 1990ndatel ja 2000ndate algusaastail. Selles suunas töö käib.

Haapsalusvalmivad vabatahtlike abiga heliraamatud

Kerli Tennosaar

Anni Oraveer alustas nelja ja poole aasta eest usumatut ettevõtmist: kaasata vabatahtlikud, et hakata nägemispuudega inimestele heliraamatuid valmistama. Algus oli mõistagi raske, palju tuli õppida. Aga Anni pole allaandja tüüp. Täna on Anni ümber koondunud hulk vabatahtlikke, kes igaüks oma põhjustel on otsustanud pühendada oma aega ja energiat, et raamatuid sisse lugeda. Need tublid inimesed on: pikaajaline audioraamatute redigeerija Reet Kaljula; lugejad: Anne Rekkaro, Evelin Lauri, Everin Häggblom, Elviira Vool, Heli Kaldas, Inge Henk, Jana Harnak, Kaire Klaos, Maire Uusen, Malle Allika, Merle Saulep, Natalja Jampolskaja, Raul Tammet, Sirje Treiman, Tiia Laar, Tiina Kütt, Ulvi Maiste, Urve

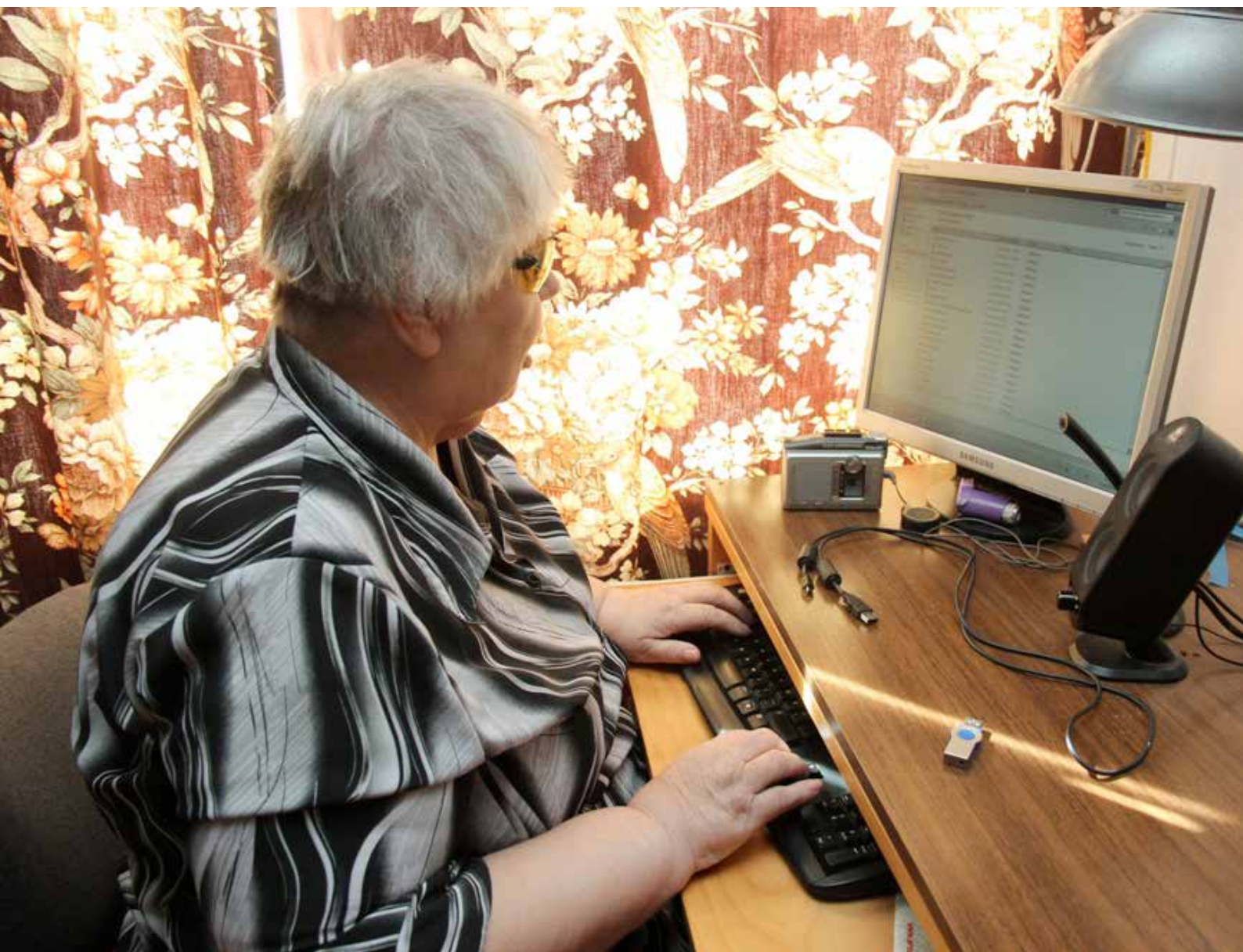
Raba, Viivika Laak, Vilja Raagmaa.

13. aprillil 2019 Haapsalu sotsiaalmajas toimunud kohtumisel avaldasid sisselugejad soovi saada kõnetehnika koolitust, mis aitaks sisselugemise kvaliteeti veelgi tõsta. Paljud neist rõhutasid, et Anni on väga hea suhtleja ja suurepärase eestvedaja. Täna on selle töö tulemusena Eesti Pimedate Raamatukogule üle antud ligikaudu 300 heliraamatut. Anni tahab tänada Haapsalu sotsiaalmaja juhatajat Serli Künarpuud, kellelt tuli algne idee ja kelle toetus on olnud ettevõtmise õnnestumiseks ülitähtis. Samuti on Anni väga tänulik oma arvutinõustajale Artur Räpile, kelle abi on olnud hindamatu.

Eesti Pimedate Raamatukogu juhataja Marja Kivihalli sõnul on raamatukogu lugejad nägemispuudega või mõne muu trükitud teksti lugemist takistava puude, häire või haigusega inimesed. Neid on praeguse seisuga ligi 900. Lugejad on peamiselt vanemad inimesed, kes ei saa ise kehva või olematu nägemise tõttu raamatuid lugeda. Nemad on väga tänulikud võimaluse eest suuremat valikut heliraamatuid kuulata. Ka on Marja Kivihalli hinnangul sisseloetud raamatute kvaliteet võrreldes algusaegadega märgatavalt paranenud.

Eesti Pimedate Liidu esimees Jakob Rosin lisas, et heliraamatud on nägemispuudega inimese jaoks erakordselt tähtsad kaaslased. Seetõttu on väga oluline ja tänuväärne, et on inimesi, kes panustavad sellesse, et heliraamatuid oleks aina rohkem.

Heliraamatud on lugejatele kättesaadavad Eesti Pimedate Raamatukogus (vt www.epr.ee). Neid saab laenata kohapeal, tellida posti teel CD-I mittetagastatavana või kuulata veebiraamatukogust (vt www.veebiraamatukogu.ee).

Veerand sajandit Eesti Pimekurtide Tugiliitu

Priit Kasepalu

1994. aasta 16. aprillil registreeriti Eesti Pimekurtide Tugiliit. Selle eesmärk on kaitsta ühistegevuse kaudu pimekurtide huve ja õigusi, tagada pimekurtidele võrdsed võimalused teiste kodanikega, olla koostööorgan riigi ja omavalitsusasutustega, rääkida kaasa sotsiaalpoliitikas pimekurtide ravi, sotsiaalse rehabilitatsiooni ja suhtlemisvõimaluste väljatöötamisel ning rakendamisel. Praeguseks on tugiliit kasvanud 66-liikmeliseks.

Eesti Pimekurtide Tugiliidu tegevjuht Raissa Keskküla:

Eelmise sajandi üheksakümnendate aastateni Eesti Pimedate Liidus, mis tol ajal kandis nime Eesti Pimedate Ühing, lastega ei tegeldud. Siis otsustati, et võetakse käsile ka töö lastega. Seda oli hea teha, sest oli olemas kõrgharidusega tüfopedagoog Olga Ilgina. Pimedate liidu abiga hakati otsima võimalusi. Leiti, et tegevuse alustamiseks sobiks Tallinna 124. Lasteaed, hilisem Linnupesa lasteaed. 1993. aastal avatigi esimesed pimedate laste rühmad. Koos Taani ja Soome asjatundjatega korraldati ka perelaager, kus osalesid lapsevanemad koos oma pimekurtide ja tervete lastega. Soome spetsialist ütles vanematele: „Kui tahate, et asjad edeneksid, siis peate tegema oma organisatsiooni.“ Nii lapsevanemad tegidki, kutsudes kaasa lastega tegelnud töötajaid. Tugiliidu esimene esimees oli Margarita Rägapart, kaasa aitasid Olga Ilgina, Aire Pungas, Liina Leomar, Baiba Pöder, Ene Järvik ja Anne Külvi, samuti Priit Kasepalu.

Tugiliidu liikmete hulka kuuluvad lisaks pimekurtidele töötajad, kes läksid Linnupesa lasteaiast üle Tallinna Heleni Kooli või liitusid koolis töötades, samuti pimekurtide tõlgid. Töötajate ring on kaunis suur ja püsiv. Paljud 25 aastat tagasi alustanud töötavad siiani. Meie töötajad on käinud koolitustel Taanis, Soomes ja Ameerika Ühendriikides ning sealsed asjatundjad on käinud Eestis töötajaid koolitamas. Nad on saanud küllaltki hea ettevalmistuse. Seda näeb tööst. Kui vaatan, milline on laps lasteaias ja milline aastate pärast, imestan – ei näe, et lastega tehtaks midagi erilist, see läheb kuidagi iseendast ja need lapsed on nii tublid.

Aedi lugu

Aet sündis aastal 1986. Ta kaalus sündides vaid 2 kilo 200 grammi. Poolteist kuud olid ema ja laps Tartu Lastehaiglas, kus pisitüdrukut toideti sondiga. Kui nad koju lubati, kirjutati saatekirja vanematele teadmiseks, et kui Aet kuu-poolteist elus püsib, on hästi, ja kui kolm kuud, siis on ime. Praegu on Aet 32-aastane.

Tüdruk kasvas, võttis kaalus juurde, aga ei tulnud kõnet. Eestis ei olnud kedagi, kes oleks osanud öelda, mis tal viga on. Isa sõitis Moskvasse surdologopeedia instituuti. Kui tüdruk oli 9-kuune, anti instituudis diagnoos – kuulmis- ja nägemispuudega ehk pimekurt. Selle teadmisega tuldi Eestisse tagasi. Nii jaoskonnaarst kui ka suguvõsa soovitasid tüdruku ära anda. Aga seda vanemad ei teinud. Lapse silmadel oli kae ja ta

praktiliselt ei kuulnud. Kae opereeriti esimese aasta jooksul. Praegu on Aet ühest silmast täiesti pime, teises on +16 lääts ja napp valgustundlikkus.

Aet pandi lasteaeda, mis oli mõeldud kurtidele. Nüüd tahtis sinna tulla keegi, kelle kohta kasvatajad ei teadnud, kuidas temaga käituda. Tunnustus lasteaiale – tüdruk võeti vastu. Seal oli vahva kunstiõpetaja, kes tabas ära Aedi kunstitunnetuse.

Järgmine periood oli Tartu Emajõe Kool. Piiga nägi toona kuigipalju. Kui ta pani raamatu oma silma lähedale, siis ta ka luges. Ta oli võimeline ruumis kuni 20 meetri kaugusele nägema. Sportlikud vanemad käisid orienteerumiseljapäevakutel. Metsa

oli 3-7-aastastele kahekilomeetrine punase nõõri rada vinka-vonka veetud ning rajale kolm kontrollpunkti pandud. Toona 7-10-aastane Aet lükati ka jooksma – nõõr pihku, väike vops ja tüdruk läks. Ta komistas küll mätaste, kändude ja puujuurte taha ning pisikesed peod olid käbisid täis. Aet õppis hästi oma liikumist kontrollima.

Emajõe kooli järgne aeg möödus Tartu Maarja Koolis, milles Aet lõpetas kaheksa klassi. Praegu käib ta Maarja päevakeskuses, kus teeb kunsti, käsitööd ja keraamikat. Lisaks kahel päeval nädalas käib Maarja keskuse kunstistuudios, kus teeb samuti müügiks kunstikäsitööd – tikib, õmbleb, heegeldab. See on Aedile huvipakkuv tegevusväljund.

Huawei loodud rakendus võimaldab pimedal inimesel vestluskaaslase emotsioone tajuda

Gerda Suumann

Tehnoloogiaettevõtte Huawei on loonud nägemispuudega inimestele võimaluse tajuda vestluskaaslase emotsioone. Rakendus nimega Facing Emotions suudab n-õ tõlkida seitset emotsiooni (õnne, kurbust, üllatust, hirmu, vastikust, põlgust ja viha) seitsmesse unikaalsesse helisse. Rakenduse kasutusmugavust testisid pimedad tehnoloogiahuvilised mehed Jakob Rosin, Jakob Jõgisuu ja Margus Kiin.

Ajakirjanik ja Eesti Pimedate Liidu esimees Jakob Rosin: „Võimalus kuulda inimeste emotsioone on minu jaoks midagi täiesti uut. See annab suhtlemisele uue mõõtme. Kui sa pole elu sees mitte midagi näinud, ei oska sa teise inimesega rääkides mõeldagi, et kas ta praegu naeratab või mismoodi ta sellele lausele reageerida võiks”. Mehe sõnul oli emotsioonide tuvastamine Huawei rakenduse abil esialgu harjumatu. Peamiselt seetõttu, et ta ei osanud sellest varem isegi puudust tunda. „Nüüd on asi teisiti. Tegelikult on huvitav teada saada, kas ja kuidas teine inimene su lausele reageerib. Sest alati ei tule sellised reaktsioonid häälest välja,“ kirjeldas Rosin.

Äpp Facing Emotions loodi selleks, et testida AI-tehnoloogia võimalusi. Telefoni tagakaamera abil skaneerib rakendus isikut, kellega pime inimene räägib, ning

tuvastab vestluskaaslase näo elemendid (silmad, nina, kulmud ja suu ning nende positsiooni üksteise suhtes). Seejärel töötleb AI tuvastatud emotsiooni heliks, mille telefon ette kannab. Kõik see juhtub reaajas ja võrguühenduseta režiimis. „Neli-viis aastat tagasi oli videopildi analüüsimine ja sellest nägemispuudega inimestele kasuliku info väljavõtmine suhteliselt ulmeteema. See vajab võimsaid protsessoreid ja oli tohutult kallis. Täna on see tehnoloogia juba meie taskus olemas. Tahes-tahtmata paneb mõtlema, mis viie aasta pärast võib olla,“ mõtiskles Rosin.

Rakendus loodi pimedate kogukonna ja heategevusorganisatsioonide toel. Koostöös Poola pimedate organisatsiooniga loodi võtmerühm, kes aitas rakendust arendada. Küsitleti pimedaid inimesi, et mõista, millised on nende vajadused. Rakenduse arendamisel tugineti nende vastustele ja ühtlasi said pimedad inimesed äppi pidevalt testida. Nende panus aitas kujundada lõppkasutaja kogemust. Samuti pandi nendega koostöös paika äpi funktsioonid, värvid ja helid.

Kogu protsessi võtmekomponendid olid helid, mille lõi pime helilooja Tomasz Bilecki. Helid pidid olema lühikesed, täpsed, lihtsad ja mitte segama ümbritsevat ning inimest, kellega pime

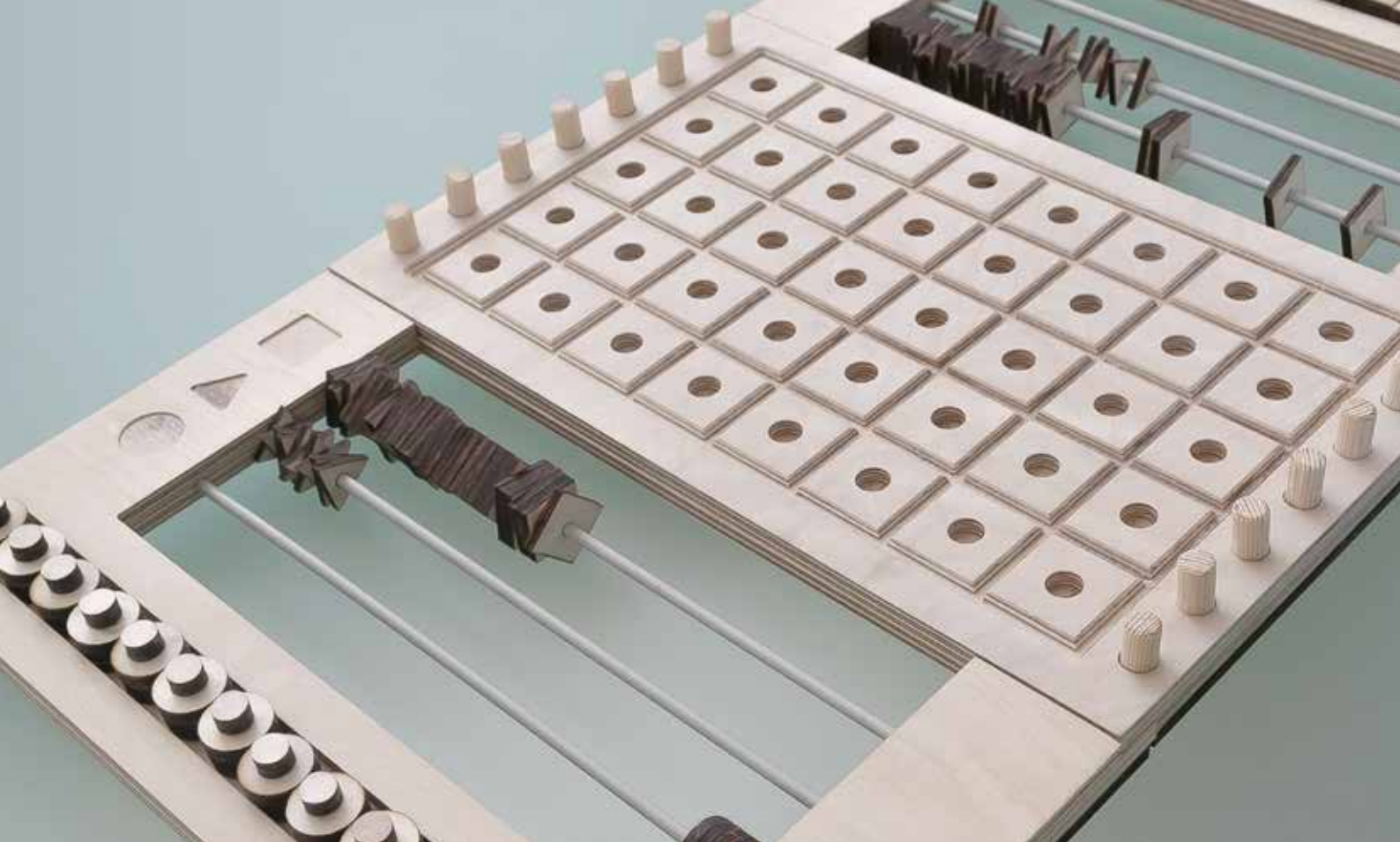
kõneleb. Tema ainulaadne vaatepilt heli iseloomule võimaldas tal edastada emotsioone teistele nägemispuudega inimestele. Heliproove testisid pimedad inimesed, kelle arvates oli neid lihtne meeles pidada ja mõista.

Rakenduse arendamise käigus leiti, et nägemispuudega inimesed sooviksid ideaalis vabakäeseadet. Sest nende käed on tavaliselt töös kas navigeerimise või kepi hoidmisega. Selleks töötas auhinnatud disainer Janek Kochanski välja Mate 20 Pro jaoks

spetsiaalse 3D trükitud telefonihoidja.

Huawei tarbijatoodete äri Baltimaade juht Yanfei sõnul oli nende soov rakenduse Facing Emotions abil tuua uus tehnoloogia lähemale kõigile, kuid eriti neile, kes seda kõige rohkem vajavad. „Tänu Huawei Mate 20 Pro täiustatud tehisintellektile saame anda nägemispuudega inimestele võimaluse emotsioone n-ö näha. Oleme veendunud, et rakendus parandab kasutajate elukvaliteeti,“ sõnas Yanfei.

Studio ALU on loonud nägemispuudega inimestele mõeldud lauamängu

Kermo Aruoja

Eesti Kunstiakadeemias toimus 2017. aastal kaasava disaini kursus. Selle raames korraldas Sülvi Sarapuu tudengitele töötoa. Seal sai proovile panna eri meeli ning omal käel tunda, kuidas pimedad inimesed igapäevatoimetusi teevad. Töötoa käigus mainis Sülvi, kuidas talle meeldiks lauamänge mängida, kuid kahjuks ei arvestata lauamängude loomisel piisavalt pimedate inimestega. Tudengid Kermo Aruoja ning Oskar Mihhailov haarasid mõttest kinni. Nad võtsid eesmärgiks luua uus originaalne strateegiamäng, mis oleks täielikult iseseisvalt õpitav ning mängitav ka pimedate lauamänguhuviliste jaoks. Arenduse tulemusel sündis põhjamaisest

viikingi mütoloogiast inspiratsiooni ammutav strateegiline lauamäng ALU.

Kuigi lauamängu arendusel on arvesse võetud pimedate inimeste vajadusi, ei pruugi nägijad seda märgatagi. Selline lähenemine aitab murda eelarvamust, et mäng võiks sobida vaid ühele või teisele grupile. Lauamäng ALU on valmistatud puidust ning on täielikult taktiline. Kõik tükid põhinevad põhivormidel: ruut, ring ja kolmnurk. See teeb ruudustikupõhisel mängulaual orienteerumise ning toimuva jälgimise äärmiselt lihtsaks. Samuti mõjub see visuaalselt atraktiivselt ka nägijatest mängijatele.

Ressursipõhistes strateegiamängudes on tavaliselt kasutusel täringud ning suur kogus mängukaarte. Täringud ning kaardid on tülikad ja kaovad kergesti. Seetõttu on lauamängu ALU puhul need välja jäetud. ALU kasutab nende asemel uudset meetodit. Ressursside haldamiseks ning lugemiseks kasutatakse spetsiaalseid ressursiloendureid. Need sarnanevad klassikalise arvelauaga. See tagab mängijatele sujuvama mängukogemuse, kaotamata kaartide ning täringute pakutavat funktsionaalsust. Ressursid on laua küljes kinni ning neid on lihtne jälgida. Lahtistest mängunuppudest lauamängu juures küll ei pääse, kuid nende kasutamine on tehtud võimalikult mugavaks. Mängulaual oleval ruudustikul on nuppude jaoks spetsiaalsed pesad, mis tagavad mängunuppude stabiilsuse. Käega mänguseisu kontrollides säilitavad nupud oma positsiooni ning ei lähe kaotsi.

Mäng on mõeldud kahele mängijale, kes võtavad mängu ajaks viikingitest valitsejate rolli. Mängu käigus leiavad valitsejad end müstiliselt saarelt nimega ALU, kus hakatakse omavahel ülemvõimu nimel võitlema. Eesmärk on vallutada

neljakümnest mänguruudust endale kaksümmend üks. Selle saavutamiseks on saadaval neliteist mängunuppu ning piiratud arv ressursse, mille abil saab teha viit tegevust. Tegevustena on võimalik blokeerida vastasmängija teekonda ning rünnakutega saab tema nuppe laualt eemaldada. Igal mängijal tekib oma strateegia ning mäng muutub põnevaks teineteise ülekavaldamiseks. ALU õpetab mängijaid kasutama efektiivselt piiratud ressursse ning tegema kaalutletud otsuseid, arendades üleüldist strateegilist mõtlemist. Samuti arendab mäng peenmotoorikat väikeste tegevuste, nuppude või ressurside liigutamise kaudu.

Lauamängu saab tellida Studio ALU veebilehelt www.studioalu.com. Esimesele sajale mängule kehtivad soodushinnad. Studio ALU eesmärk on luua uus seeria lauamänge, mis arvestaks võimalikult paljude inimeste vajadustega. Nii muutuksid lauamängud kättesaadavaks ja ligipääsetavaks ka neile, kel varem mängida ei saanud. Studio ALU on praeguseks jõudnud teleasaate „Ajujaht 2019“ 10 parima äriidee hulka.

Mida tahaksin öelda kõigile emadele emadepäeval, kui oleksin veel laps

Doris Peucker

Ema, kallid, tahan sulle palju aega kinkida,
et ei peaks sa kogu aja nõnda palju töötama.
Luba, et ma salamahti sulle kõrva sosistan:
„Kõige rohkem meeldib mulle sinuga koos mängida!“

Näita mulle palun ette, kuidas teha nukutekki,
kui ma tõesti väga püüan, tuleb see mul välja ehk.
Nukukleidi õmblemise sinu hoolde usaldan
selles oled sa ju minust palju-palju osavam!

Lõbus on ka kahekesi küpsetada pirukaid,
aasal piknikul siis oleks hiigla mõnus süüa neid!
Vahva oleks minna metsa kasemahla varuma,
loodan, et me seal ei kohtu kogemata karuga...

Räägi mulle, kuidas oli siis, kui sina olid laps.
Kas sa kartsid ka, kui päike loojus ja läks pimedaks?
Millised su mängud olid? Õpeta neid mulle ka!
Tead, kui armas on see pilt, kus sina oled väiksenä!

Õhtuti nii tore oleks sinu kaissu pugeda,
sinuga siis kaua-kaua muinasjutte lugeda.
Unistada sellest, kuidas koos me lossis elame,
ja et võime teha kõike, mida ainult tahame!

Ema, kui ma olin väike, laulsid sa mind unele.
Nüüd, kui olen juba suur, ma tahan laulda sinule!
Tahan laulda lihtsat laulu, mis viiks mured kaugele.
Mis tooks naeratuse suule, õnnesära palgele!

Emakene, kullakene, eks sa isegi ju näed,
kuidas kõik on kaunim täna, sest on sinu pidupäev.
Sulle kingiks lilli tõime, soovides sul kõigest väest,
et sul jätkuks palju rõõmu aasta läbi iga päev!

EPLi liikmesühingud

MTÜ Eesti Nägemispuuetega Laste Vanemate Liit

Lootuse pst 90, 11619 Tallinn
Tel: 5346 6135
E-post: enlvl.liit@mail.ee
www.enlvl.ee

MTÜ Eesti Pimemassööride Ühing

Tondi 8a, 11313 Tallinn
Tel: 5561 6818
E-post: info@pimemassoorid.ee
www.pimemassoorid.ee

MTÜ Ida-Eesti Pimedate Ühing

Jõesuu 27, 20609 Narva
Tel: 359 4542, 5836 2831
E-post: idapim@mail.ru

SA Juht- ja Abikoerte Kool

Taara pst 12-1, 51005 Tartu
Tel: 529 9193
E-post: mati@juhtkoer.ee
www.juhtkoer.ee

MTÜ Jumalalaegas

Tallinna mnt 8, 75203 Raasiku, Harjumaa
Tel: 5383 8129
E-post: laegas@laegas.ee
www.silmalaegas.ee
Skype: jumalalaegas

MTÜ Järvamaa Pimedate Ühing

Lai 33, 72720 Paide
Tel 5341 0184
E-post: jarvakoda@gmail.com

MTÜ Lõuna-Eesti Pimedate Ühing

Ringtee 1, 51013 Tartu
Tel: 736 2349, 5380 1390
E-post: lepynty@gmail.com
lepy.kuusit.ee

MTÜ Läänemaa Nägemisvaegurite Ühing

Kastani 7, 90508 Haapsalu
Tel: 5850 3765
E-post: lnyhing@gmail.com

MTÜ Lääne-Viru Pimedate Ühing

Lille 8, 44311 Rakvere
Tel: 5198 6965

MTÜ Nägemispuudega Inimeste Rehabiiteerimiskeskus

Tondi 8a, 11313 Tallinn
Tel: 512 4022
E-post: info@nirkkeskus.ee
www.nirkkeskus.ee

MTÜ Nägemispuuetega Inimeste Kohtla-Järve Ühing

Tel: 332 2577, 5386 3818
E-post: natalja.smirnova2009@gmail.com

MTÜ Pimedate Infoühing Helikiri

Jüri 54, 65604 Võru
Tel: 504 0841
E-post: guido@helikiri.ee
www.helikiri.ee

MTÜ Põhja-Eesti Pimedate Ühing

Tondi 8a, 11313 Tallinn
Tel: 674 8945, 557 5310
E-post: ppy@ppy.ee
www.ppy.ee

MTÜ Pärnu Pimedate Ühing

Riia mnt 15, 80019 Pärnu
Tel: 443 3664
E-post: parnupimedad@gmail.com

MTÜ Saaremaa Pimedate Ühing

Pikk 39, 93812 Kuressaare
Tel: 5693 7084
E-post: anneus18@hotmail.ee

MTÜ Viljandimaa Pimedate Ühing

Posti 20, 71004 Viljandi
Tel: 5665 5688
E-post: arvus@hotmail.ee
Skype: arvusarv